

Den europeiska branschvisa sociala dialogen: fakta och diagram

Inledning

Den europeiska sociala dialogen är en process som består av diskussioner, samråd, förhandlingar och gemensamma åtgärder med de organisationer som representerar båda sidorna av en industrisektor: arbetsgivare och arbetstagare.

Den europeiska sociala dialogen utgör ett viktigt och nödvändigt bidrag till EU:s institutionella ram, som formaliserades 1998 när Europeiska kommissionen inrättade de första branschvisa dialogkommittéerna i syfte att främja dialogen mellan arbetsmarknadens parter inom de olika sektorerna på europeisk nivå (kommissionens beslut 98/500/EG). I de europeiska branschvisa dialogkommittéerna deltar arbetsmarknadens parter från EU:s 28 medlemsstater – representanter för fackföreningar och arbetsgivarorganisationer – för att föra en dialog på de enskilda sektorernas vägnar. De europeiska branschvisa dialogkommittéerna kan spela en viktig roll för att påverka, utforma eller genomföra EU:s arbetsrätt. Både fackföreningarna och arbetsgivarorganisationerna uppskattar deras positiva insats.

Inom varje enskild sektor har ett antal fackliga organisationer på europeisk nivå samt europeiska arbetsgivarorganisationer valts ut för att de anses vara representativa för arbetstagarna och företagen inom sektorn. Dessa EU-arbetsmarknadsparter kan även mötas inom ramen för sin branschvisa dialogkommitté för att diskutera frågor och utarbeta gemensamma yttranden eller avtal.

Det finns 43 europeiska branschvisa dialogkommittéer som tillsammans representerar mer än uppskattningsvis 80 procent av arbetskraften inom EU.

Huvudbudskap

- **Sektorieell mångfald:** Alla sektorer skiljer sig åt i fråga om den andel av arbetskraften som representeras av arbetsmarknadens parter, vilka typer av företag som ingår i sektorn och hur stora de är samt i fråga om vilken inverkan tekniska innovationer och sektoriell politik har. Sektorer kan även förändras med tiden. Samtliga dessa aspekter beaktas när man jämför sektorer och bedömer hur pass representativa sektorers arbetsmarknadsparter är.
- **Arbetsmarknadsparternas organisationer:** Hur bilden ser ut i fråga om arbetsmarknadens parter inom de enskilda sektorerna varierar stort i de flesta av medlemsstaterna. I genomsnitt finns det fler sektorsspecifika fackföreningar än arbetsgivarorganisationer på nationell nivå, medan det omvända förhållandet råder på EU-nivå. Dessa genomsnitt speglar emellertid inte mångfalden bland medlemsstater och sektorer.
- **Representativitet:** I genomsnitt är andelen sektorsspecifika fackföreningar som finns representerade i de europeiska branschvisa dialogkommittéerna högre än andelen sektorsspecifika arbetsgivarorganisationer. Samtidigt som varje fackförening och arbetsgivarorganisation omdrivligen ges samma vikt vid denna beräkning bör det noteras att skillnaderna är stora i fråga om medlemskapsområde, organisationsgrad, deltagande i kollektiva förhandlingar och representativitetsstatus.

Om man vill få en bild av representativiteten i ett sammanhang visar Eurofound's analys att det går att få fram en mer sanningsenlig beräkning genom att titta på antalet medlemsstater där det finns en medlemsorganisation som är ansluten till de arbetsmarknadsparter som deltar i en europeisk branschvis dialogkommitté och på den relativa representativiteten för dessa organisationer som finns representerade på EU-nivå i varje land.

De europeiska branschvisa arbetsmarknadsparternas representativitet

'Representativitet' är ett kriterium som kommissionen använder för att identifiera dem bland 'arbetsmarknadens parter' som den ska samråda med och som kan inleda den sociala dialogen samt uppnå och genomföra avtal (artiklarna 154 och 155 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). – Eurofound's ordbok för förhållandet mellan arbetsmarknadens parter

För att en organisation ska erkännas som partner i den europeiska sociala dialogen ska den vara organiserad på EU-nivå, vara inriktad på särskilda sektorer eller kategorier och kunna delta i samråd och förhandlingar om avtal. Arbetsmarknadsparter som uppfyller dessa kriterier kan gemensamt begära att det ska inrättas en branschvis dialogkommitté och när en sådan kommitté väl har inrättats har den rätt att få stöd från kommissionen. Kriterierna för att bedöma arbetsmarknadsparternas representativitet fastställdes i kommissionens beslut från 1998 om att främja dialogen mellan arbetsmarknadens parter på europeisk nivå (beslut nr 98/500/EG).

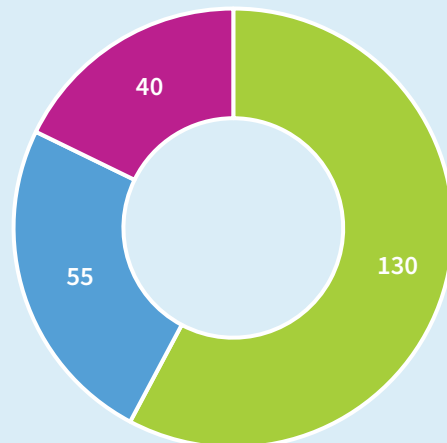
År 2006 gav kommissionen Eurofound i uppdrag att genomföra regelbundna studier för att analysera de europeiska sektoriella organisationernas representativitet och kännetecken. Eurofound har genomfört och offentliggjort representativitetsstudier för alla sektorer utom en – professionell fotboll¹. Dessa studier är utformade för att tillhandahålla den information som krävs för att de europeiska branschvisa dialogkommittéerna ska kunna inrättas och fungera. På grund av att sektorerna förändras med tiden uppdaterar Eurofound var och en av dessa studier vart sjunde till åttonde år. Resultaten av Eurofound's representativitetsstudier och en övergripande jämförande analys av dem ger värdefulla insikter för EU:s fortsatta beslutsfattande om de europeiska branschvisa dialogkommittéerna under de kommande åren (Eurofound, 2016).

År 2010 innehöll arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar om funktionssättet för och potentialen hos den europeiska branschvisa sociala dialogen (SEC(2010) 964 final) förtydliganden om kommissionens beslut från 1998 (Europeiska kommissionen).

För närvarande finns det 43 branschvisa dialogkommittéer, som omfattar viktiga sektorer såsom transporter, energi, jordbruk, byggverksamhet, handel, fiske, offentliga tjänster, metallindustri, varvsindustri och utbildning. Man räknar med att dessa kommittéer tillsammans representerar 185 miljoner arbetstagare, eller mer än 80 procent av arbetskraften inom EU (Eurofound, 2019). Det finns åtta europeiska branschvisa dialogkommittéer som var och en representerar mer än tio miljoner arbetstagare (och tillsammans 130 miljoner arbetstagare, eller 58 procent av arbetskraften inom EU) (diagram 1).

Sektorer med en mindre arbetsstyrka inom EU kan ha en avgörande betydelse för den europeiska ekonomin och

Diagram 1: Arbetstagarrepresentation i branschvisa dialogkommittéer (i miljoner)



- Antal arbetstagare som finns representerade i åtta kommittéer
- Antal arbetstagare som finns representerade i de övriga 35 kommittéerna
- Antal arbetstagare som inte finns representerade i kommittéer

Källa: Författarens egna beräkningar på grundval av uppgifter från Eurofound's nätverk av korrespondenter.

uppvisar ofta mycket specifika arbetsförhållanden. En analys av den sociala dialogen på europeisk nivå bör därför inte bara behandla storleken på den arbetsstyrka som en viss sektor omfattar, utan även beakta den inverkan som den har på arbetsförhållandena inom sektorn.

Enligt Nace-koderna (statistisk näringsgrensindelning i Europeiska unionen) finns det tio sektorer med en arbetsstyrka på minst 500 000 arbetstagare där det fortfarande inte finns någon europeisk branschvis dialogkommitté. Det rör sig om följande sektorer:

- Magasinering och stödtjänster till transport (Nace 52)²
- Förvärvsarbete i hushåll (Nace 97)
- Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet (Nace 69)
- Intressebevakning; religiös verksamhet (Nace 94)
- Anläggningsarbeten (Nace 42)
- Kontorstjänster och andra företagstjänster (Nace 82)
- Avfallshantering; återvinning (Nace 38)
- Reklam och marknadsundersökning (Nace 73)
- Vetenskaplig forskning och utveckling (Nace 72)³
- Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster (Nace 79)

Dessutom har det, vad gäller följande båda sektorer som var och en står för omkring 450 000 arbetstagare, fortfarande inte inrättats någon europeisk branschvis dialogkommitté:

- Vattenförsörjning (Nace 36)
- Uthyrning och leasing (Nace 77)

1 En representativitetsstudie kommer att genomföras om denna återstående sektor under 2020.

2 Vissa av dem som är anställda inom ramen för denna Nace-kod kan finnas representerade i den europeiska branschvisa dialogkommittén för transportsektorn.

3 Högre utbildning ingår i den europeiska branschvisa dialogkommittén för utbildning.

Fastställande av representativitet

Vid genomförandet av en representativitetsstudie avseende en given sektor anges sektorns omfattning och de viktigaste egenskaperna hos den arbetsstyrka och de företag som ingår i den sektor som undersöks. Det första steget består i att samråda med de berörda aktörerna på EU-nivå inom den sektor som ska studeras, vilken oftast definieras genom de relevanta Nace-koderna.

Det är inte ovanligt att de områden inom vilka de nationella fackföreningarna och arbetsgivarorganisationerna är verksamma inte svarar exakt mot indelningen i Nace. Kopplingen mellan organen och avtalen respektive sektorn varierar i fråga om styrka och karaktär. Eurofound har fastställt fyra metoder för att fastställa i vilken utsträckning det finns en relation mellan en organisation och en sektor.

- **Överensstämmelse:** Organisationens område eller kollektivavtalets tillämpningsområde är identiskt med det område eller tillämpningsområde som anges i den sektoriella indelningen i Nace.
- **Partiell överensstämmelse:** Organisationens område eller kollektivavtalets tillämpningsområde täcker bara en del av sektorn, enligt definitionen i den sektoriella indelningen i Nace.
- **Överlappning:** Organisationens område eller kollektivavtalets tillämpningsområde täcker hela sektorn enligt indelningen i Nace, tillsammans med delar av en eller flera andra sektorer.
- **Partiell överlappning:** Organisationens område eller kollektivavtalets tillämpningsområde täcker en del av den givna sektorn enligt indelningen i Nace, liksom delar av en eller flera andra sektorer (Eurofound, 2015).

Inom ramen för dessa villkor kan omfånget av en sektor motsvara medlemskapsområdet för de berörda organisationerna (detta är ofta fallet med arbetsgivarorganisationer), vara mindre än de (i händelse av att organisationerna även omfattar andra sektorer – detta är ofta fallet med fackföreningar), eller vara större än de (i händelse av att flera organisationer var för sig omfattar en egen del av sektorn).

Representativiteten varierar stort bland de 43 sektorer inom vilka det finns europeiska branschvisa dialogkommittéer, såsom framgår av avsnittet nedan.

Arbetsstyrkans storlek och antalet arbetsmarknadsparter per sektor

Arbetsstyrka per sektor

Handelssektorn står för den största andelen av EU:s arbetsstyrka (33 miljoner arbetstagare) följt av följande sektorer med minst tio miljoner arbetstagare: sjukhus samt hälso- och sjukvård, utbildning, byggverksamhet, metallindustri och jordbruk. I gengäld representerar följande sektorer färre än 50 000 arbetstagare: transporter på inre vattenvägar, garveri- och läderindustri, sockertillverkning och professionell fotboll (diagram 2).

Vissa sektorer såsom personliga tjänster (hår- och skönhetsvård) och transporter på inre vattenvägar kännetecknas av ett överflöd av småföretag. I gengäld består sektorerna handel, privat säkerhet och industriell rengöring av en blandning av små och stora företag. I den andra änden av skalan finns sektorer som domineras av ett fåtal mycket stora företag, såsom banksektorn och telekommunikationssektorn.

Diagram 2: Arbetsstyrkans storlek per sektor, EU-28



Anmärkning: K står för tusental, M står för miljoner.

Källa: Författarens egna beräkningar på grundval av uppgifter från Eurofound's nätverk av korrespondenter.

Det finns även skillnader i fråga om arbetsstyrkans storlek. Inom vissa sektorer – däribland stål-, bank- och skodonssektorerna – minskar arbetsstyrkan, medan den ökar inom andra sektorer såsom privat säkerhet och industriell rengöring.

Sektorer förändras och utvecklas med tiden på grund av teknisk utveckling och politiska åtgärder (till exempel den inre marknadens liberalisering). Efterföljande förändringar av arbetsstyrkan och bland företag kan ha en inverkan på representativiteten hos arbetsmarknadens parter på nationell nivå och EU-nivå inom dessa sektorer.

Arbetsmarknadsparter per sektor

Antalet fackföreningar och arbetsgivarorganisationer varierar sektorer emellan, liksom det genomsnittliga antalet av vardera bland medlemsstaterna. Sannolikheten är större för att det ska finnas fler arbetsmarknadsparter i sektorer som är allmänt definierade och har delsektorer än i snävare definierade och mindre sektorer. Exempelvis finns det mer än 150 fackföreningar och 145 arbetsgivarorganisationer inom den audiovisuella sektorn samt separata arbetsmarknadsparter för olika yrkesgrupper och delar av sektorn. I gengäld finns det få arbetsmarknadspartsorganisationer inom den grafiska sektorn och inom personliga tjänster (hår- och skönhetsvård).

Inom flertalet sektorer finns det fler fackföreningar än arbetsgivarorganisationer. Undantaget är byggverksamhet,

vägtransporter, livsmedel och dryckesvaror, handel, hotell, restaurang och café och personliga tjänster (hår- och skönhetsvård), där det finns fler arbetsgivarorganisationer än fackföreningar.

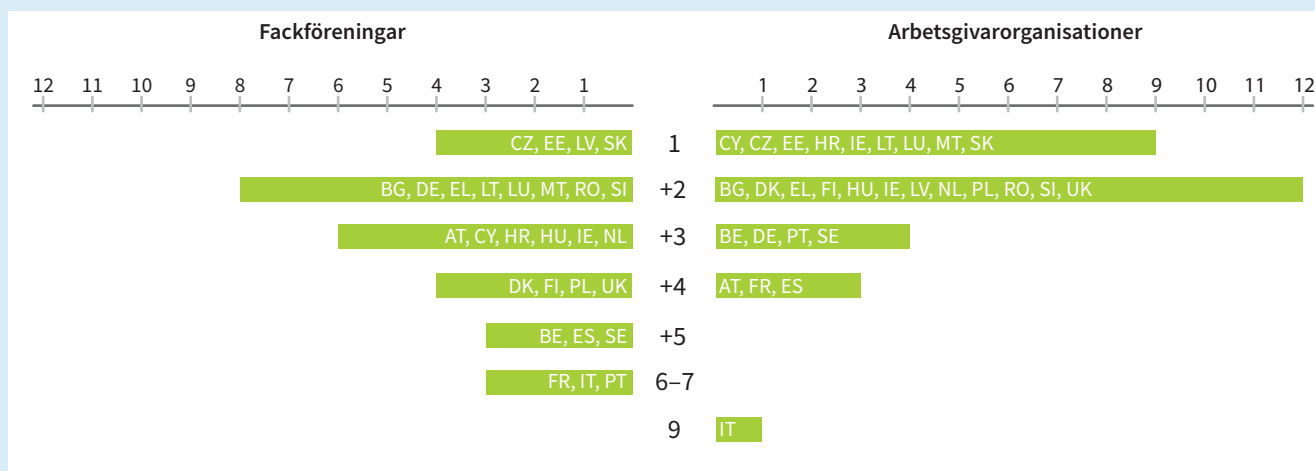
På EU-nivå finns det fem gånger fler europeiska arbetsgivarorganisationer än europeiska fackföreningar. Flertalet fackföreningar omfattar mer än en sektor, medan det finns sex stycken som omfattar minst tre sektorer. Flertalet arbetsgivarorganisationer omfattar bara en sektor.

Arbetsmarknadsparter per medlemsstat

I genomsnitt finns det tre nationella fackföreningar och två arbetsgivarorganisationer på sektorsnivå per medlemsstat (diagram 3).

- I följande medlemsstater finns det största antalet sektorsspecifika fackföreningar: Belgien, Frankrike, Italien, Portugal, Spanien och Sverige.
- I följande medlemsstater är det genomsnittliga antalet sektorsspecifika fackföreningar lägre: Estland, Lettland, Slovakien och Tjeckien (omkring 1,5 i genomsnitt).
- I följande medlemsstater finns det största antalet arbetsgivarorganisationer per sektor: Frankrike, Italien, Spanien och Österrike.
- I följande medlemsstater finns det lägsta antalet arbetsgivarorganisationer per sektor: Cypern, Estland, Irland, Kroatien, Litauen, Luxemburg, Malta, Slovakien och Tjeckien.⁴

Diagram 3: Genomsnittligt antal branschvisa arbetsmarknadsparter i medlemsstaterna och pluralismkvot



Anmärkning: Med pluralismkvot avses det antal organisationer som samexisterar inom samma representationsområde (arbetstagare eller arbetsgivare).
Källa: Författarens egna beräkningar på grundval av uppgifter från Eurofunds nätverk av korrespondenter.

⁴ De angivna beräkningarna grundar sig på uppgifter från 28 representativitetsstudier som publicerades mellan 2012 och 2018.

Representativitet bland olika sektorer och medlemsstater

Representativitet inom sektorer

För att ge en inblick i representativiteten på EU-nivå bland olika sektorer jämfördes 30 sektorer⁵ med avseende på

- antalet nationella branschrelaterade fackföreningar och representationen i de europeiska branschvisa dialogkommittéerna (diagram 4)
- antalet nationella branschrelaterade arbetsgivarorganisationer och representationen i de europeiska branschvisa dialogkommittéerna (diagram 5)

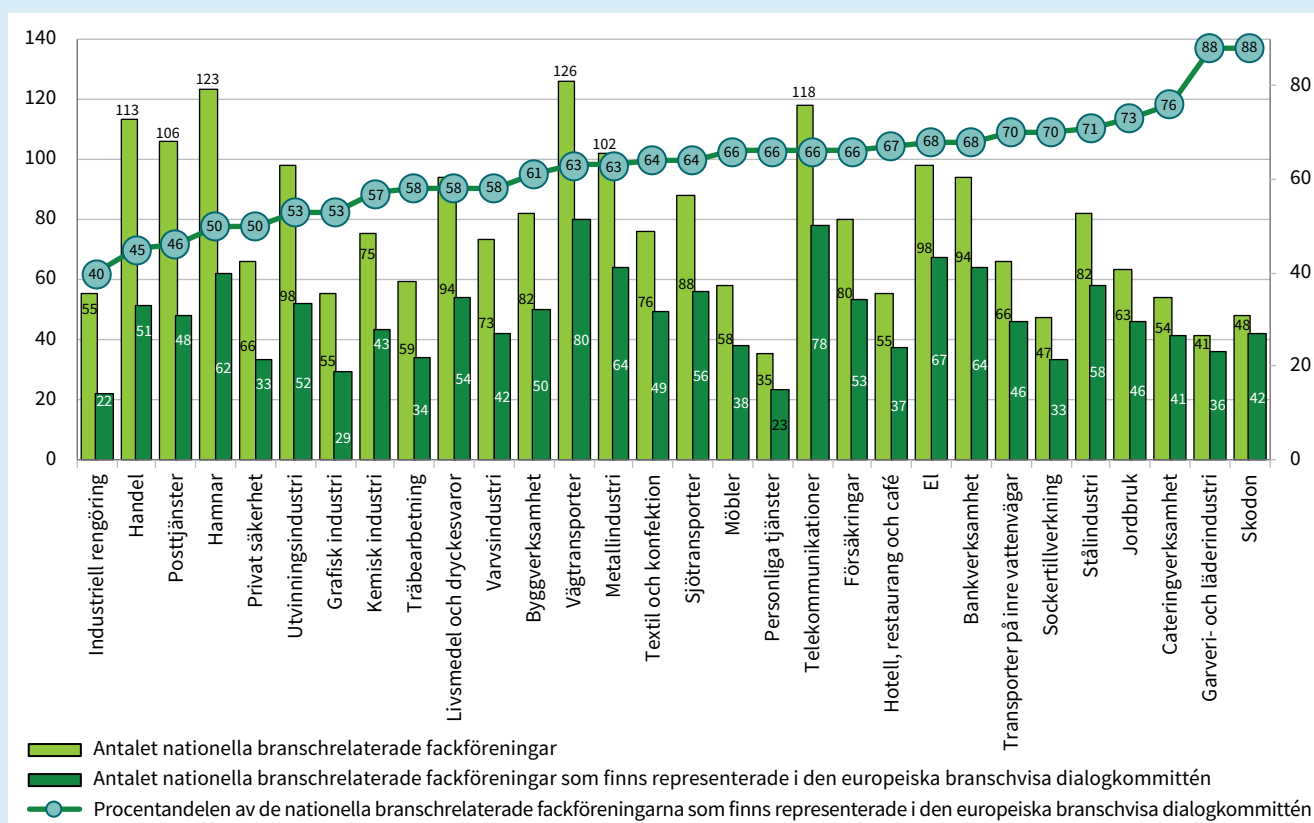
Bland de 30 sektorer som analyserats finns 65 procent av fackföreningarna och 45 procent av arbetsgivarorganisationerna representerade i de europeiska branschvisa dialogkommittéerna. Dessa medelvärden måste beaktas mot bakgrund av variationen mellan de olika sektorerna.

Fackföreningar: Inom vissa sektorer representeras mer än 80 procent av de sektorsspecifika fackföreningarna av de fackliga organisationer på EU-nivå som deltar i den europeiska branschvisa dialogkommittén (till exempel skodonsektorn och garveri- och lädersektorn). Inom sektorerna industriell rengöring, handel och posttjänster finns något mindre än 50 procent representerade i respektive kommitté (diagram 4).

Arbetsgivarorganisationer: Mer än 75 procent av arbetsgivarorganisationerna finns representerade i de europeiska branschvisa dialogkommittéerna för vägtransportsektorn och försäkringssektorn. Mindre än en tredjedel finns representerade i kommittéerna för sektorerna catering, personliga tjänster (hår- och skönhetsvård) och byggverksamhet (diagram 5).

Även om varje nationell sektorsspecifik fackförening eller arbetsgivarorganisation⁶ räknas lika i samband med dessa beräkningar kan det finnas skillnader i fråga om deras medlemskapsområde, andelen av arbetsstyrkan inom sektorn som är anslutna till dem, deras deltagande i

Diagram 4: Nationella fackföreningar och representation på EU-nivå för 30 sektorer



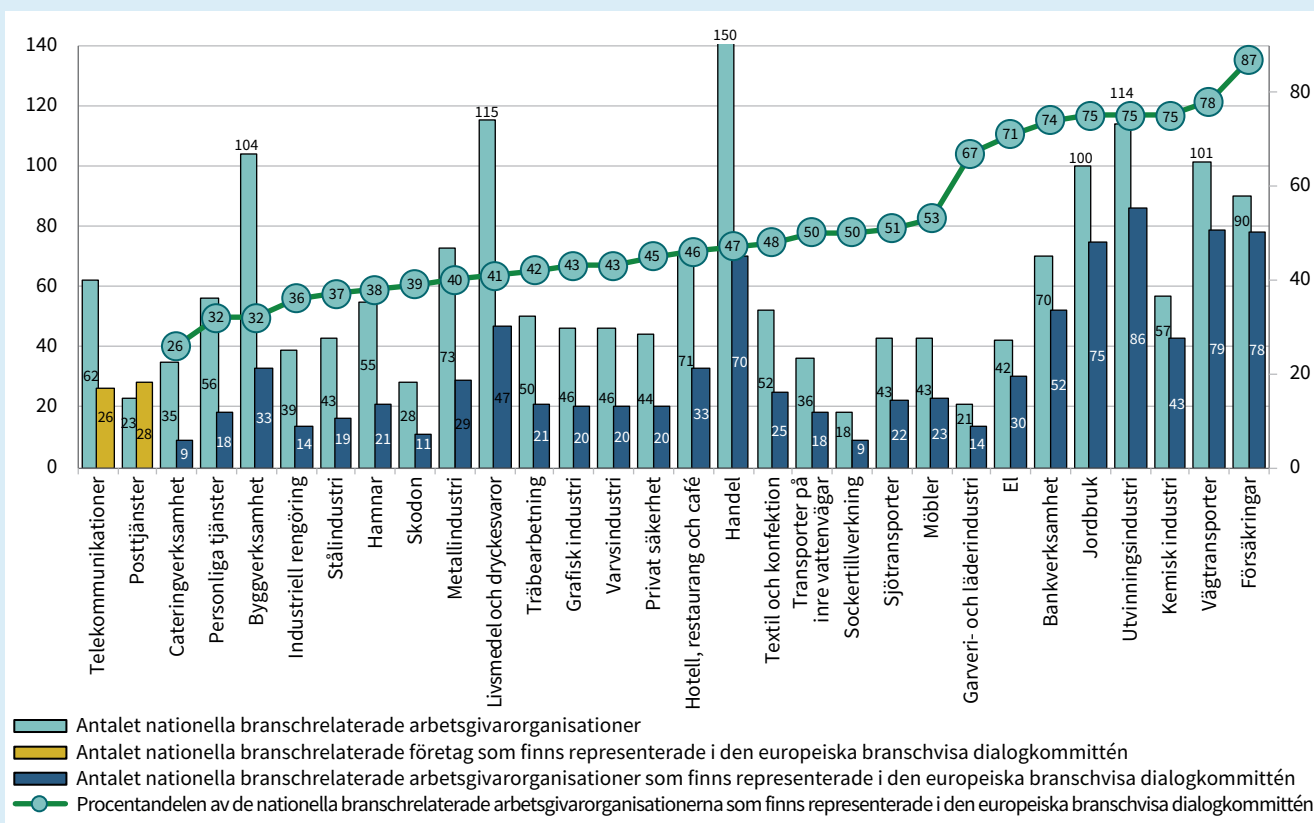
Anmärkningar: Uppgifterna för de enskilda sektorerna grundar sig på den senaste representativitetsstudie som genomförts av Eurofound avseende sektorn i fråga – se <http://eurofound.link/representativitetsstudier>

Källa: Författarens egna beräkningar på grundval av uppgifter från Eurofound's nätverk av korrespondenter.

⁵ Överlag valdes sådana sektorer för vilka en representativitetsstudie har slutförts under de senaste sex åren ut för denna analys. Ytterligare sektorer kommer att ingå i det framtida analysarbetet.

⁶ Bland arbetsgivarorganisationerna ingår organisationer som har medlemsföretag inom den sektor som antingen deltar i kollektiva förhandlingar (genom vilka arbetsvillkoren inom sektorn fastställs) eller får sin legitimitet som arbetsmarknadsorganisation genom att vara medlem i de europeiska arbetsgivarorganisationerna.

Diagram 5: Nationella arbetsgivarorganisationer och representation på EU-nivå för 30 sektorer



Anmärkning: Uppgifterna för de enskilda sektorerna grundar sig på den senaste representativitetsstudie som genomförts av Eurofound avseende sektorn i fråga – se <http://eurofound.link/representativitetsstudies>.

Källa: Författarens egna beräkningar på grundval av uppgifter från Eurofound's nätverk av korrespondenter.

kollektiva förhandlingar och den sociala dialogen samt deras representativitetsstatus i landet. När det gäller de europeiska arbetsmarknadsparternas organisationer har vissa av dem flera anslutna avdelningar i de flesta av medlemsstaterna, medan andra enligt lagen är begränsade till endast en medlemsorganisation per land.

Med tanke på att vissa medlemsstater inte har någon verksamhet inom en viss sektor kan dessa länder inte bli representerade på EU-nivå för dessa sektorer. I kommissionens beslut från 1998 föreskrivs att "flera" medlemsstater ska finnas representerade i varje europeisk branschrelaterad dialogkommitté, även om det inte finns något fastställt minsta antal eller någon fastställd minsta andel. Att ange ett fastställt minimiantal för alla sektorer vore inte lämpligt eftersom kustlösa länder som Luxemburg, Slovakien och Österrike inte har någon ekonomisk verksamhet inom vissa sektorer (till exempel havsfiske eller sjötransporter). Dessutom har vissa medlemsstater en större andel av den europeiska sektorsspecifika arbetsstyrkan än andra.

Representativitet på medlemsstatsnivå

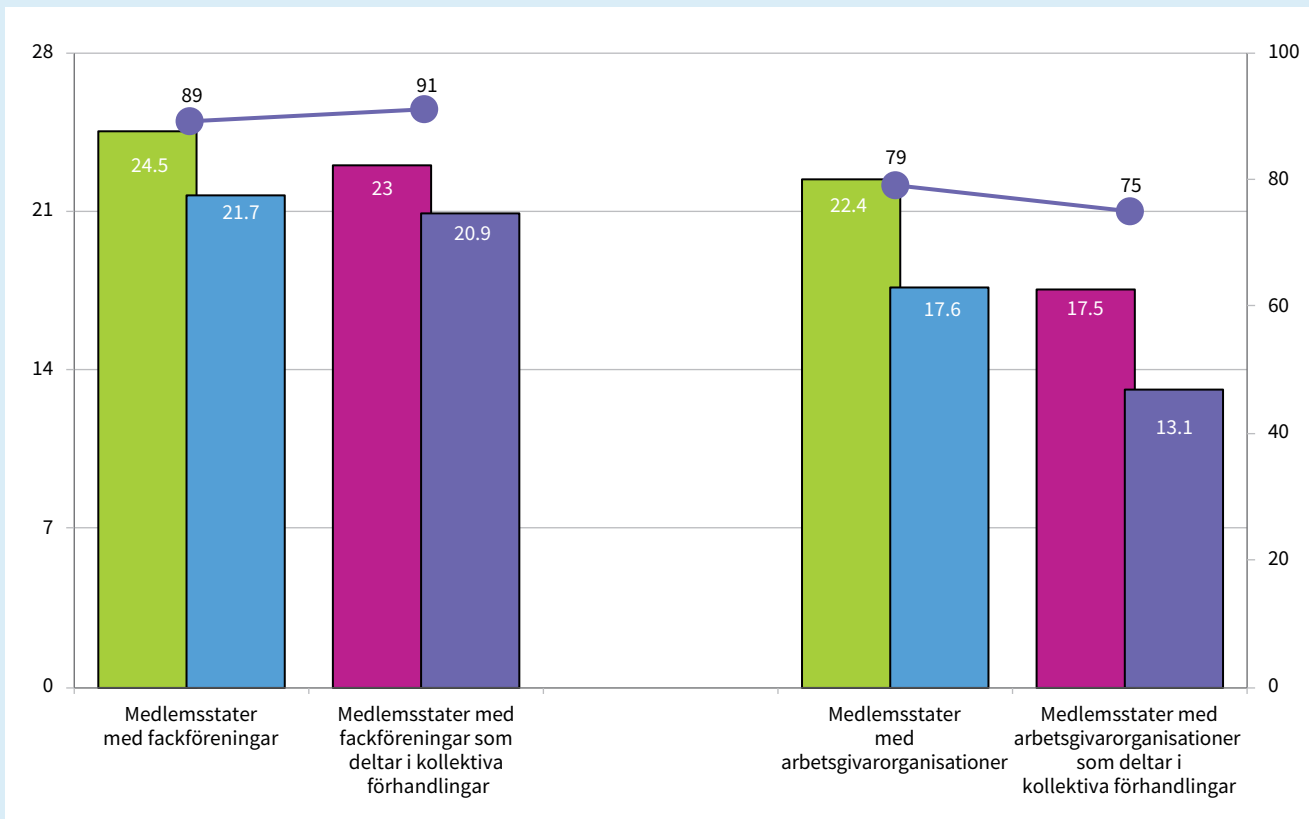
I diagrammen 4 och 5 presenteras det totala antalet fackföreningar och arbetsgivarorganisationer på nationell nivå för 30 olika sektorer, och antalet och andelen av dem som finns representerade på EU-nivå.

Eurofound's analys innehåller även ett övergripande genomsnitt för att ge inblick i den övergripande representativiteten samt en referenspunkt att jämföra enskilda sektorer med (diagram 6).

Fackföreningar: För de enskilda sektorerna finns det en fackförening i 24,5 medlemsstater i genomsnitt, och i genomsnitt 21,7 medlemsstater har fackföreningsrepresentation på EU-nivå. Fackföreningar deltar i kollektiva förhandlingar i i genomsnitt 23 medlemsstater och i 20,9 medlemsstater representeras fackföreningarnas deltagande i kollektiva förhandlingar på EU-nivå. Procentsatserna 89 procent och 91 procent avser andelen av det genomsnittliga antal EU-medlemsstater som finns representerade på EU-nivå för fackföreningar.

Arbetsgivarorganisationer: För de enskilda sektorerna finns det en arbetsgivarorganisation i 22,4 medlemsstater i genomsnitt, och i genomsnitt 17,5 medlemsstater har arbetsgivarorganisationer representerade på EU-nivå. Det genomsnittliga antalet medlemsstater där en

Diagram 6: Representativitet för de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna i EU:s medlemsstater



Anmärkning: De genomsnittliga värdena för representativitet utgår från samma sektorer som avses i figurerna 4 och 5. Grönt: Genomsnittligt antal medlemsstater som har fackföreningar eller arbetsgivarorganisationer. Blått: Genomsnittligt antal medlemsstater som har representation av fackföreningar eller arbetsgivarorganisationer på EU-nivå. Rosa: Genomsnittligt antal medlemsstater där fackföreningar eller arbetsgivarorganisationer deltar i kollektiva förhandlingar. Lila: Genomsnittligt antal medlemsstater där arbetsgivarorganisationer deltar i kollektiva förhandlingar som finns representerade på EU-nivå.

Källa: Författarens egna beräkningar på grundval av uppgifter från Eurofound's nätverk av korrespondenter.

arbetsgivarorganisation deltar i kollektiva förhandlingar är 17,5 och det genomsnittliga antalet medlemsstater där arbetsgivarorganisationernas deltagande i kollektiva förhandlingar representeras på EU-nivå är 13,1. Procentsatserna 79 procent och 75 procent avser andelen av det genomsnittliga antal medlemsstater som finns representerade på EU-nivå för arbetsgivarorganisationerna.

Överlag är representationen från EU-medlemsstater i de europeiska branschvisa dialogkommittéerna för dessa 30 sektorer större från fackföreningssidan än från arbetsgivarorganisationer. Dessa medelvärden döljer dock skillnaderna mellan enskilda sektorer.

Referenser

Eurofound's publikationer återfinns på www.eurofound.europa.eu

Eurofound (2015), *Studies on the representativeness of European sectoral social partner organisations: Methodology*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, återfinns på <http://eurofound.link/representativenessstudiesmethodology>.

Eurofound (2016), *The concept of representativeness at national, international and European level*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, återfinns på <http://eurofound.link/ef1644>.

Eurofound (2019), *Representativeness studies*, webbsida, återfinns på

<http://eurofound.link/representativenessstudies>.

Europeiska kommissionen (odaterad), *Dialog inom branscher*, webbsida, återfinns på

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=480&langId=sv>, hämtad den 18 november 2019.

Mer information

Forskningsledare: Peter Kerckhofs

information@eurofound.europa.eu



Europeiska unionens
publikationsbyrå

ISBN 978-92-897-2036-6

doi:10.2806/26568